

První kočka, která bydlí v Praze CD

Softwarové nástroje CAT (Computer Aided Translation, překlad podporovaný počítačem) používají překladatelé a agentury již poměrně dlouho. Zatím se však jednalo o produkty, které se prodávaly buď prostřednictvím internetu, nebo se objednávaly klasicky z ciziny. Pro uživatele to znamenalo, že v případě nesnáží byl odkázán na technickou pomoc v cizím jazyce (telefonickou nebo na webu).

Společnost Star je prvním dodavatelem nástrojů CAT, která má v Čechách stálou kancelář a produkty nejen prodává, ale také poskytuje uživateli technickou pomoc v češtině. Její výrobek se jmenuje STAR Transit XV a doplňující produkt TermStar.

TermStar XV

Aplikace je nejen terminologickou bází pro Transit, ale také zcela samostatným produktem, jenž dovoluje obhospodařovat vícejazyčné informace využívané jinými aplikacemi. Je uspořádána hierarchicky, to znamená, že v jedné bázi lze mít více oborově tříděných slovníků. Při vyhledávání lze definovat podmnožinu slovníků - virtuální slovník, prohledávaný jako celek.

Slovník vedle překladu může obsahovat i velké množství dalších informací, které jsou důležitým upřesněním:

- zdroj - u každého důležitého pole odděleně, lze tedy odlišit zdroj překladu od zdroje definice;
- gramatické informace - slovní druh, rod a další;
- kontext, v němž se daný překlad vyskytuje;
- plnou definici, včetně eventuální grafické prezentace - výhodné zejména u speciálních technických aplikací, prvků blokových schémat;
- pole definovaná uživatelem.

Podle výše uvedených polí lze pro konkrétní zobrazení filtrovat.

TermStar má pět předem definovaných pohledů na databázi, mezi nimiž se dá snadno přepínat tlačítkem: od nejjednoduššího, zobrazujícího jen heslo s jeho překladem, až po nejsložitější, kdy se zobrazují veškerá pole.

STAR Transit XV

Rozsah recenze dovoluje zmínit pouze nejdůležitější funkce. Hned na úvod si vysvětleme několik základních pojmů:

Překladová jednotka (dále jen TU) - část zdrojového textu, samostatně zpracovávaná v rámci překladu. Podle uživatelského nastavení při importu zdrojového souboru do systému jí mohou být buď celé odstavce, věty, nebo řetězce vymezené zadaným omezovačem (např. zpětným lomítkem nebo uvozovkami).

Překladová paměť (dále jen TM) - uspořádaná množina již přeložených TU, sloužící jako pomůcka při dalším překládání.

Projekty

Transit podporuje hierarchické uspořádání práce na projekty, respektive zákazníky, nebo obojí. Podle tohoto členění potom vedoucí projektu nebo samostatný překladatel mohou na reportech sledovat postup prací. Reporty jsou parametrizovány, takže je plně v rukou uživatele, zda bude sledovat plnění ve slovech, v řádcích, nebo ve finančním objemu.

Přípravná fáze překladu

Překladatel má k dispozici důležité nástroje, které mu umožňují efektivně využít překladů zpracovaných v minulosti mimo prostředí Transitu. Jsou to:

Funkce ALIGN - dovoluje využít všechny předchozí překlady, u nichž jsou jak zdrojový, tak cílový text k dispozici v elektronickém formátu, který je přípustný pro import do Transitu (DOC, RTF, XLS, PPT, HTML, XML, SGML, ANSI/ASCII text Unicode, Quark Xpress; další formáty jako Adobe FrameMaker jsou k dispozici jako volitelný doplněk). Uživatel touto funkcí vytvoří uspořádané dvojice TU. Přitom má k dispozici nástroje JOIN a SPLIT, které pomohou překonat stylistické rozdíly mezi jazyky, kdy jedna TU (nejčastěji věta) je v druhém jazyce překládána několika kratšími větami. Pokud se zdrojový soubor

následně překládá ve stejném formátu, lze výsledek funkce ALIGN využít přímo jako výchozí TM. Je-li ve zcela odlišném formátu, lze použít standardu TMX, vyexportovat ho a následně naimportovat do připravovaného projektu. Tímto způsobem lze využít překladů v HTML při překládání DOC nebo RTF.

Standard TMX - dovoluje přenášet překladové paměti ze všech systémů, které jsou schopné v tomto formátu exportovat. (Vyzkoušeno s Tradosem v. 5.0, funguje bez chyby.) TMX je nezávislý na formátu výchozího textu, takže lze využít veškeré překlady, které byly pořízeny v rámci jiného CAT systému. Počet TM takto importovaných není omezen.

Dělení projektu mezi více překladatelů - jestliže se jedná o rozsáhlý projekt dělený na části, je k dispozici export pouze relevantní části TM, která odpovídá konkrétním souborům odesílaným překladateli ke zpracování. Tím odpadá potíže, kdy se elektronickou poštou kvůli překladu několika tisíc slov musí odesílat několik MB překladové paměti - což je u některých jiných CAT nástrojů nutné.

Práce na vlastním překladu

Je založen projekt, přiřazeny TM a terminologické báze. Nyní nastoupí import zdrojových souborů. Při importu se zcela automaticky provede předběžné přeložení, tj. prohledává se TM, a v případě shodného výchozího textu se automaticky dosadí z TM text cílový. K dispozici je report určující, kolik vlastně TU/řádek/slov/znaků/procent zbývá přeložit.

Při vlastním překladu překladatel pracuje s funkcemi, na které je zvyklý u každého editoru: s klávesovými zkratkami, s funkcemi najít a nahradit, vyjmout a vložit, zpět, automatické opravy, kontrola pravopisu, záložky a makra. Formátování zdrojového textu je importem převedeno na řídicí tagy, velmi podobné HTML. Tagy je možné volitelně chránit, aby nedošlo k narušení formátu textu. V případě, že charakter cílového jazyka vyžaduje odlišné umístění, je ochranu možné dočasně vypnout.

Důležitým aspektem je rychlé vkládání (Rapid Entry) nových výrazů do slovníku. Vedle slovníků sloužících jako zdroj terminologie lze mít jeden, kam ukládáme překlady víceslovných spojení, dokonce i ve více pádech. Ty pak při dalším překladu vkládáme horkými klávesami, což neobyčejně urychluje práci. Na rozdíl od automatického textu si ve Wordu nic nemusíme pamatovat, nabízí se automaticky dle zdrojového textu.

Funkce Concordance slouží k prohledávání jak referenčního materiálu, tak i již přeložených souborů. Lze tedy využívat nejen celé již přeložené TU (nabídnou se automaticky), ale i jejich části. Přitom se využívá fuzzy logika, která dovoluje parametricky nastavit míru podobnosti hledaného výrazu.

Důležitou vlastností je schopnost překládat i texty ve vnořených objektech OLE. S takovými soubory se jiné CAT produkty vypořádávají jen s obtížemi, nebo vůbec ne. (Vyzkoušeno na DOC s vnořenou XLS tabulkou.)

Pokud na překladu pracuje společně s překladatelem i korektor, mají k dispozici u každé TU okénko pro poznámky, kam překladatel může umisťovat terminologické problémy k objasnění a korektor pokyny, např. na opakované odstranění určité nepřesnosti, což mu šetří čas. Každá TU má také tabulku s atributy, kam se zaznamenává jméno a datum provedených úprav, ať již korektora nebo překladatele.

Překladové jednotky se mohou na pracovní ploše aplikace zobrazovat v pěti různých (nastavitelných a tlačítkem přepínatelných) formátech, takže překladatel může volit podle charakteru právě překládaného odstavce. Nastavit lze i filtry pro výběrové zobrazování TU. Prostředkem jsou regulární výrazy, takže lze např. při finální kontrole zobrazit pouze TU obsahující "treated" a "paper" a kontrolovat, zda je správně přeloženo "upravený", potom "paper" nahradit "foil" a kontrolovat, zda překlad je "ošetřená". Takovýto jazykový jev totiž slovník není schopen zachytit, protože výrazy jsou od sebe vzdáleny.

Poznámky a připomínky

Manuály jsou v angličtině a v dalších šesti jazycích, základní manuály jsou i v češtině, 2x cca 230 stran pro Transit a TermStar, navíc jsou duplicitně na CD. Tam jsou i podrobnější manuály pro funkci ALIGN a pro práci s filtry.

Při importu do TermStaru je nutné dát pozor na oddělovač. Formát CSV, sloužící jako rozhraní mezi TermStarem a aplikací, v níž soubor připravujeme, používá středník. Pokud importujeme jen sousloví, problémy nehrozí. Jakmile však chceme slovník rozšířit i o definice, např. definiční glosáře stažené z webu, musíme již dát pozor a buď z výchozího textu středníky odstranit, nebo, což je složitější, každý výskyt středníku vymezit unikátním omezovačem, např. zpětným lomítkem, a to při importu definovat.

Funkce Concordance: nutno zvýraznit hledané slovo, CTRL+C, vyvolat Concordance, CTRL+V, SEARCH. U jiných produktů to jde rychleji: stačí zvýraznit + vyvolání funkce.

Závěr

Produkty společnosti Star jsou na českém trhu už několik let, avšak teprve s vybavením produktu českou kontrolou pravopisu, otevřením pražského zastoupení a s nabízenou technickou podporou

získávají důležité zbraně proti konkurenci. Ta však má na své straně nevyřčenou institucionální podporu EU. Bude tedy zajímavé sledovat, jak budou svými peněženkami hlasovat uživatelé. Porovnání palety funkcí může být argumentem mluvícím ve prospěch Transitu.

TermStar je mezi komponentami CAT produktů první, která nejen umožňuje správu vícejazyčných slovníků pro přímé vkládání do překládaného textu, ale nabízí také společné rozhraní, schopné obhospodařovat celou řadu vysvětlujících jednojazyčných souborů, které každý překladatel postupně nashromáždil a doposud musel otevírat v řadě různých aplikací. Patří sem specializované jednojazyčné glosáře, slovníky zkratk, a dokonce i soubory zachycující grafické informace, jako třeba značky blokových schémat. Může se tedy stát tím kýženým jediným rozhraním, pod kterým si překladatel bude ukládat veškeré své terminologické bohatství pocházející z nejrůznějších zdrojů.

Ing. Miroslav Herold, CSc.

STAR Transit XV

Nový nástroj pro překladatele.

Dodavatel/poskytl STAR Czech, s. r. o., Praha 6 www.star-transit.cz

Cena Enterprise 146 265 Kč, Professional 51 870 Kč, Smart 25 830 Kč